

การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนแบบมีส่วนร่วมโดยใช้ระบบเกษตรอินทรีย์ในพื้นที่ตำบลหนองฮี อำเภอนองฮี จังหวัดร้อยเอ็ด
Participatory Community Economic Development using Organic Agriculture in Nong Hee
Subdistrict, Nong Hi District, Roi Et Province

ดนยา สงครินทร์ และ ธัญชนก ปะวะละ

Danaya Songkarin and Thanyachanok Pawala

คณะวิทยาการจัดการ, มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

Faculty of Management Science, Rajabhat Maha Sarakham University

E-mail: aj.danaya@gmail.com ; ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5330-9007>

E-mail: thanyachanok.pa@rmu.ac.th; ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3512-9413>

Received 12/04/2022

Revised 26/04/2022

Accepted 27/04/2022

บทคัดย่อ

การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนแบบมีส่วนร่วมโดยใช้ระบบเกษตรอินทรีย์ในพื้นที่ตำบลหนองฮี อำเภอนองฮี จังหวัดร้อยเอ็ดเป็นการการวิจัยเชิงคุณภาพนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาองค์ความรู้การทำเกษตรจากเกษตรกรในพื้นที่ เพื่อขยายผลไปยังเกษตรกรเป้าหมาย เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนแบบมีส่วนร่วมในการทำเกษตรอินทรีย์ให้กับเกษตรกรในพื้นที่ตำบลหนองฮี อำเภอนองฮี จังหวัดร้อยเอ็ด เก็บข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึกประชากรรวมทั้งหมดจำนวน 103 คน ทำการกำหนดประชากรโดยวิธีสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง และกำหนดขนาดกลุ่มเป้าหมาย 3 กลุ่มดังนี้ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้นำชุมชน ประชาชนชาวบ้าน ตัวแทนเกษตรกรจำนวน 36 คน ผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่มจำนวน 50 คน ประกอบด้วยผู้นำชุมชน และตัวแทนเกษตรกร เกษตรกรต้นแบบในการดำเนินงานเกษตรอินทรีย์ จำนวน 12 คน ทีมวิจัยร่วมภายในชุมชน จำนวน 5 คน ประกอบด้วย ตัวแทนเกษตรกร 3 คน เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรในตำบล 2 คน รวมทั้งการสำรวจพื้นที่แปลงเกษตรกร การพูดคุยอย่างไม่เป็นทางการ การประชุมกลุ่มย่อย การจัดเวทีสรุปและสะท้อนผลการวิจัยกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหาและตรวจสอบข้อมูลด้วยเทคนิคสามเส้า

ผลการวิจัยพบว่าสภาพองค์ความรู้และความจำเป็นที่เกษตรกรต้องมีความรู้ความชำนาญในกระบวนการผลิตเนื่องจากการเรียนรู้จากอาชีพและแหล่งเรียนรู้ต่างๆตลอดจนมีความสนใจและตื่นตัวในการผลิตและบริโภค ของสินค้าเกษตรอินทรีย์เป็นอย่างมาก แต่ยังคงขาดความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์เพื่อเข้าสู่มาตรฐานการรับรองและการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีและเทคโนโลยีที่ทันสมัยในกระบวนการผลิตตลอดจนขาดความรู้เกี่ยวกับระบบการจัดการฟาร์ม และกลไกการตลาดเพื่อรองรับผลผลิต นอกจากนี้แนวทางขับเคลื่อนเกษตรอินทรีย์พบว่าการมีส่วนร่วมของพันธมิตรเพื่อการพัฒนาสามารถขับเคลื่อนการทำงานที่ยั่งยืนในระดับชุมชน โดยพันธมิตรชั้นนำ ได้แก่ ชาวบ้าน/เกษตรกร กรมวิชาการเกษตร องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทุกระดับมหาวิทยาลัย ซึ่งจัดการเรียนการสอนด้านการเกษตรโดยแนวทางขับเคลื่อนเกษตรอินทรีย์ตลอดห่วงโซ่อุปทานการผลิต 4 องค์ประกอบ ได้แก่ ปัจจัยนำเข้า การผลิตและการจัดการ นวัตกรรมและเทคโนโลยีการผลิต ผลผลิตและการจัดการ

คำสำคัญ : กระบวนการเรียนรู้; การลดการใช้สารเคมี; เกษตรอินทรีย์

ABSTRACT

Participatory community economic development using organic agriculture in Nong Hee Subdistrict, Nong Hi District, Roi Et Province This qualitative research aims to study knowledge of agriculture from local farmers. To expand the results to the target farmers To develop a community economy with participation in organic farming for farmers in Nong Hi Subdistrict, Nong Hi District, Roi Et Province Collect data with in-depth document analysis In-depth interviews The researcher determined the total population of 103 people. The population was determined by random sampling, purposive sampling, and 3 target group size as follows: Providers of important data in semi-structured interviews. Community leaders Villagers 36 farmers representatives, 50 participants in the group discussion, consisting of community leaders And farmers representatives Model farmers in the operation of organic agriculture in the amount of 12 people. The research team within the community of 5 people, consisting of 3 farmers representatives, agricultural extension officers in the 2 people, including the survey of the farmers' plot area Informal talk Small group meeting Organizing a summary stage and reflecting the results of research with relevant agencies Analyze the data with content analysis and examine the data using the triangular technique.

The results showed that the status, knowledge, and needs of Farmers have knowledge and expertise in the production process. Because through learning from various occupations and learning resources as well as being interested and active in the production and consumption of organic products Very much, but still lacking the correct understanding of organic agriculture according to the academic principles To enter the standard certification And the application of modern technology and technology in the production process Including lack of knowledge about farm management systems and marketing mechanisms To support the production of organic farming, it was found that the participation of development partners can push forward to drive the community at a sustainable level. The leading parties are villagers/farmers, the Department of Agriculture, local administrative organizations at all levels, and universities that teach agricultural education. Utilizing driving organic agriculture throughout the supply chain in 4 aspects: production factors, production and management, innovation and production technology, and production and management

Keywords: Learning Process; Reducing the use of Chemicals; Organic Agriculture

บทนำ

ความมั่นคงด้านอาหารได้กลายเป็นปัญหาด้านความปลอดภัยใหม่ที่หลายประเทศทั่วโลกกำลังเผชิญอยู่นับเป็นความท้าทายในการเร่งพัฒนาเพื่อความอยู่รอดของประชากรทั้งในประเทศและทั่วโลก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเทศกำลังพัฒนา ปัญหานี้ทวีความรุนแรงขึ้นอันเป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ วิกฤตพลังงาน ความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อม และการมุ่งเน้นที่ลดลงของการผลิตพืชอาหารสูงจนคนจนไม่มีอาหารกิน (นนทกานต์ จันทร์อ่อน. 2557) ความมั่นคงด้านอาหารคาดว่าจะกลายเป็นวิกฤตที่ร้ายแรงขึ้นในอนาคต องค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติ (FAO) อาหารแบ่งออกเป็น 4 มิติ กล่าวคือ (1) ความเพียงพอของปริมาณอาหารที่มีคุณภาพเหมาะสมที่อาจได้รับการผลิตหรือนำเข้าภายในประเทศ (2) การเข้าถึงของบุคคลในการเข้าถึงทรัพยากรที่เพียงพอสำหรับการได้รับอาหารที่เหมาะสมและมีคุณค่าทางโภชนาการ ทรัพยากร หมายถึง ความสามารถของบุคคลในการควบคุมกลุ่มสินค้าภายในบริบททางกฎหมาย การเมือง เศรษฐกิจ และสังคมของชุมชนที่ผู้คนอาศัยอยู่ (3) การใช้อาหารผ่านอาหารที่เพียงพอ น้ำสะอาด สุขภาพและการสุขาภิบาล เพื่อให้บรรลุสถานะของความผาสุกทางโภชนาการที่ตอบสนองความต้องการทางร่างกายทั้งหมด (4) ความคงตัว เพื่อให้อาหารมีความมั่นคง ประชาชนครัวเรือน และปัจเจกบุคคลต้องได้รับอาหารอย่างเพียงพอตลอดเวลา (มูลนิธิเกษตรกรรมยั่งยืน. 2554; Jai-aree, A. 2018)

อย่างไรก็ตาม แนวโน้มของผู้บริโภคในด้านความปลอดภัยของอาหารได้เติบโตขึ้นอย่างรวดเร็วเนื่องจากการตระหนักถึงอันตรายต่อสุขภาพของสารเคมีและความเสื่อมโทรมของระบบนิเวศ ส่งผลให้มีการออกแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่แปด ได้มีการเปลี่ยนแปลงแนวทางการผลิตทางการเกษตรให้มีความยั่งยืนมากขึ้น เกษตรยั่งยืนและเกษตรอินทรีย์ได้รับการกล่าวถึงเป็นแนวทางในการพัฒนาภาคเกษตรที่สอดคล้องกับประเทศไทย เนื่องจากหลักการพัฒนาการเกษตรแบบยั่งยืนมุ่งเน้นการอนุรักษ์และฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมควบคู่ไปกับการพัฒนาความผาสุกทางเศรษฐกิจ ของเกษตรกร แม้ว่าเกษตรอินทรีย์มีเป้าหมายที่จะอนุรักษ์และฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมด้วยการปฏิเสธการใช้สารเคมีสังเคราะห์ แต่มุ่งเน้นไปที่การฟื้นฟูสมดุลของระบบนิเวศทางการเกษตร และยังสามารถเพิ่มผลผลิตได้อย่างยั่งยืนมากกว่าการทำฟาร์มแบบเคมีอีกด้วย (วิฑูรย์ เลี่ยนจำรูญ, 2547) ประเทศไทยได้ส่งเสริมให้เกษตรกรผลิตในรูปแบบเกษตรอินทรีย์โดยมีเป้าหมายเพื่อสร้างการใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืนเพื่อการผลิตทางการเกษตรและการผลิตอาหารที่ปลอดภัยสำหรับผู้บริโภค เป็นผลดีต่อสุขภาพของเกษตรกรที่ได้รับผลกระทบจากสารเคมีที่ใช้ในการผลิตทางการเกษตร นอกจากนี้ รัฐบาลยังได้ให้ความสำคัญและสนใจเกษตรอินทรีย์เพื่อสร้างรายได้ ฟื้นฟู และสร้างความเข้มแข็งให้กับเกษตรกร และเพิ่มความสามารถในการแข่งขันของภาคเกษตรในตลาดโลก (คณะกรรมการพัฒนาเกษตรอินทรีย์แห่งชาติ, 2551; Jai-aree, A. 2018)

เกษตรอินทรีย์ (Organic Agriculture) สหพันธ์เกษตรอินทรีย์นานาชาติ (International Federation of Agriculture : IFOM) ให้นิยามเกษตรอินทรีย์ว่าเป็น “ระบบเกษตรกรรมที่ผลิตอาหารและเส้นใยที่มีความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อม สังคม และเศรษฐกิจ โดยเน้นที่หลักการปรับปรุงดิน โดยคำนึงถึงศักยภาพตามธรรมชาติของพืช สัตว์ และ

[47]

Citation: ดนยา สงครินทร์ และ ชันชนก ปะวะละ. (2565). การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนแบบมีส่วนร่วมโดยใช้ระบบเกษตรอินทรีย์ในพื้นที่ตำบลหนองฮี อำเภอนางรอง จังหวัดร้อยเอ็ด.

วารสารสหวิทยาการวิจัยและวิชาการ, 2 (3), 45-60.

Songkarin, D., & Pawala, T. (2022). Participatory Community Economic Development using Organic Agriculture in Nong Hee Subdistrict, Nong Hi District, Roi Et Province. Interdisciplinary Academic and Research Journal, 2 (3), 45-60; DOI: <https://doi.org/10.14456/iarj.2022.25>

นิเวศวิทยา ใช้ปัจจัยภายนอกและหลักเลี่ยงการใช้สารเคมีสังเคราะห์ เช่น ปุ๋ย ยาฆ่าแมลง และยาฆ่าศัตรู ในขณะเดียวกันก็พยายามใช้ธรรมชาติเพื่อเพิ่มผลผลิตและปรับปรุงการต้านทานโรคพืชและศัตรู” หลักการของเกษตรอินทรีย์จึงเป็นหลักการสากลตามสภาพเศรษฐกิจ สังคม ภูมิอากาศ และวัฒนธรรมในท้องถิ่น เนื่องจากผลิตผลผลิตที่ปลอดภัยจากสารพิษและช่วยฟื้นฟูความอุดมสมบูรณ์ของดิน ธรรมชาติทั้งบนบกและใต้ดินใช้ปัจจัยการผลิตที่มีคุณค่าและอนุรักษ์ไว้เพื่อความยั่งยืน นอกจากนี้ยังให้ความสำคัญกับการพัฒนาองค์รวมและความสมดุลที่เกิดจากความหลากหลายทางชีวภาพในระบบนิเวศทั้งสองระบบ ภาครัฐและเอกชนของไทยเริ่มต้นตัวในการพัฒนาสินค้าเกษตรของไทยให้มีคุณภาพดีปราศจากสารตกค้างจากยาฆ่าแมลง หลังกลุ่มผู้นำเข้าสู่สินค้าเกษตรของไทยเริ่มตรวจสอบคุณภาพสินค้าอย่างเคร่งครัด เนื่องจากมีสารเคมีปนเปื้อนซึ่งสร้างความเสียหายอย่างมากต่อภาคการเกษตร รัฐบาลจึงรณรงค์ให้เกษตรกรหันมาทำเกษตรอินทรีย์ แบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ (1) เกษตรอินทรีย์ในท้องถิ่นผลิตขึ้นเพื่อการบริโภคในครัวเรือนเป็นหลัก และผลิตผลบางส่วนจำหน่ายในตลาดท้องถิ่น แต่ผลิตภัณฑ์นี้ไม่ได้รับการรับรองมาตรฐาน (2) เกษตรอินทรีย์ที่ได้รับการรับรองว่าเป็นเกษตรเพื่อขายผ่านระบบตลาด และหากเครื่องหมายรับรองเท่ากับมาตรฐานต่างประเทศก็จะอนุญาตให้ส่งออกผลผลิตไปจำหน่ายต่างประเทศกับเกษตรอินทรีย์ของไทยได้ ในระยะแรก กลุ่มเกษตรอินทรีย์ยังมีอยู่อย่างจำกัด จากข้อมูลของสหกรณ์กรีนเน็ตพื้นที่เกษตรอินทรีย์คิดเป็น 24.14% ของพื้นที่เกษตรกรรมทั้งหมดในประเทศ (Jai-aree, A. 2018)

พื้นที่ตำบลหนองฮี อำเภอนองฮี จังหวัดร้อยเอ็ด เป็นพื้นที่ที่มีทรัพยากรธรรมชาติที่ยังสมบูรณ์ มีพื้นที่ป่าชุมชนซึ่งมีอาหารอุดมสมบูรณ์ ประชากรส่วนใหญ่จึงมีอาชีพทางการเกษตร โดยการทำนาเป็นหลัก และมีการปลูกมันสำปะหลัง และทำการปลูกผักสวนครัวเพื่อขาย เกษตรส่วนใหญ่ยังพึ่งพาปัจจัยการผลิตจากภายนอกในด้านของเทคโนโลยี สารเคมี ปุ๋ยเคมี ในการเกษตร วิธีการผลิตในรูปแบบนี้ได้ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิต และปัญหาด้านสุขภาพของคนในชุมชน รวมถึงสภาพแวดล้อมที่เสื่อมโทรม ทำให้เทศบาลตำบลได้มีนโยบายที่จะพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนโดยการทำเกษตรอินทรีย์ เพื่อเปลี่ยนแปลงรูปแบบและวิธีการผลิตของคนในพื้นที่ผ่านนโยบายส่งเสริมการผลิตพืชปลอดภัยใส่ใจสิ่งแวดล้อมให้กับเกษตรกร ดังนั้นการส่งเสริมให้เกษตรกรปฏิบัติตามแนวทางของเกษตรอินทรีย์แบบมีส่วนร่วมจึงเป็นส่วนสำคัญที่ต้องเร่งผลักดันให้เกิดขึ้นดังนั้นในการวิจัยนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนแบบมีส่วนร่วมโดยใช้ระบบเกษตรอินทรีย์ในพื้นที่ตำบลหนองฮี อำเภอนองฮี จังหวัดร้อยเอ็ด เพื่อคนในชุมชนมีอาหารปลอดภัยและพัฒนาเศรษฐกิจใจพื้นที่ให้ยั่งยืนต่อไป

เทศบาลตำบลหนองฮี อำเภอนองฮี ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ของจังหวัด มีอาณาเขตติดต่อกับเขตการปกครองข้างเคียงดังนี้ ทิศเหนือ ติดต่อกับอำเภอนมไพร ทิศตะวันออก ติดต่อกับอำเภอนมไพร ทิศใต้ ติดต่อกับอำเภอศิลาลาด (จังหวัดศรีสะเกษ) และอำเภอโพธิ์ทราย และ ทิศตะวันตก ติดต่อกับอำเภอสว่างแดนดิน

ท้องที่อำเภอนองฮีเดิมเป็นส่วนหนึ่งของอำเภอนมไพร ทางราชการได้แบ่งพื้นที่การปกครองออกมาตั้งเป็นกิ่งอำเภอนองฮี ตามประกาศกระทรวงมหาดไทยเมื่อวันที่ 7 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2538 โดยมีผลบังคับตั้งแต่วันที่ 1

เมษายน ปีเดียวกัน และต่อมาในวันที่ 24 สิงหาคม พ.ศ. 2550 ได้มีพระราชกฤษฎีกายกฐานะกิ่งอำเภอนองฮีขึ้นเป็นอำเภอนองฮี โดยมีผลบังคับตั้งแต่วันที่ 8 กันยายน ปีเดียวกัน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาองค์ความรู้การทำเกษตรจากเกษตรกรในพื้นที่ เพื่อขยายผลไปยังเกษตรกรเป้าหมาย
2. เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนแบบมีส่วนร่วมในการทำเกษตรอินทรีย์ให้กับเกษตรกรในพื้นที่ตำบลหนองฮี อำเภอนองฮี จังหวัดร้อยเอ็ด

ขอบเขตการวิจัย

5.1 ขอบเขตด้านพื้นที่ : ในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนแบบมีส่วนร่วมโดยใช้ระบบเกษตรอินทรีย์ในพื้นที่ตำบลหนองฮี อำเภอนองฮี จังหวัดร้อยเอ็ด

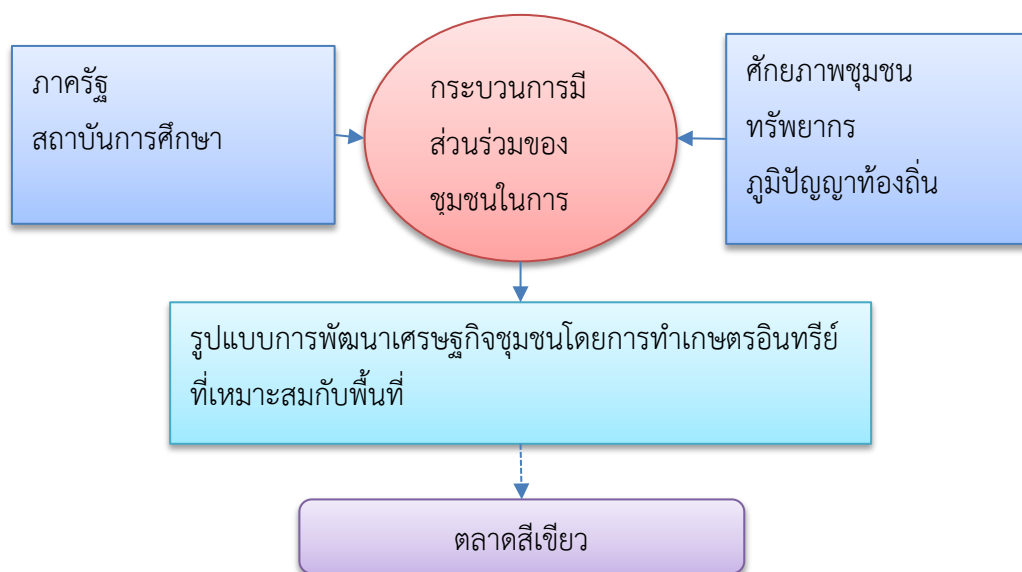
5.2 ขอบเขตด้านแหล่งข้อมูล

ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) เป็นข้อมูลที่ได้จากการเก็บข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ การจดบันทึก การสังเกตแบบมีส่วนร่วม และไม่มีส่วนร่วม โดยแหล่งข้อมูลปฐมภูมิ ผู้วิจัยได้มาจากการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง กับเกษตรกรตำบลหนองฮี และผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญด้านการทำเกษตรอินทรีย์ ตามวัตถุประสงค์การวิจัย

ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) เป็นข้อมูลที่สามารถอ้างอิงได้ หรือได้ผ่านกระบวนการประมวลผลทางสถิติมาแล้ว เช่น หนังสือ สื่ออินเทอร์เน็ต เอกสารวิชาการ แผนพัฒนาตำบล หรืออื่นๆ ที่ไม่ได้เป็นข้อมูลดิบ โดยผู้วิจัยได้ทำการค้นคว้าจากเอกสารข้อมูลพื้นฐาน แผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลหนองฮี บทความ บทความวิชาการ เว็บไซต์ เพื่อใช้รวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการทำเกษตรอินทรีย์ และการส่งเสริมการทำเกษตรอินทรีย์ โดยนำผลที่ได้มาเปรียบเทียบและวิเคราะห์สังเคราะห์

5.3 ขอบเขตด้านเนื้อหา : ในการวิจัยการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนแบบมีส่วนร่วมในการทำเกษตรอินทรีย์ให้กับเกษตรกรในพื้นที่ตำบลหนองฮี ทำการศึกษาสภาพพื้นที่ในการทำเกษตรอินทรีย์ภายในตำบลหนองฮี เพื่อให้เข้าใจถึงสภาพพื้นที่และความเหมาะสมในการทำเกษตร และศึกษาถึงภูมิปัญญา องค์ความรู้ด้านการเกษตรภายในท้องถิ่น และนำไปสู่การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนแบบมีส่วนร่วมในการทำเกษตรอินทรีย์ให้กับเกษตรกรในพื้นที่

5.4 ขอบเขตด้านระยะเวลา : ระยะเวลาในการดำเนินงานวิจัย 1 ตุลาคม 2560 ถึง 30 กันยายน 2561 รวมระยะเวลา 1 ปี

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้มีกระบวนการในการดำเนินงานวิจัยดังนี้

1. ประชากรกลุ่มเป้าหมาย ที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยกำหนดประชากรรวมทั้งหมดจำนวน 103 คน ทำการกำหนดประชากรโดยวิธีสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงและกำหนดขนาดกลุ่มเป้าหมาย 3 กลุ่มดังนี้ (1) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง จำนวน 36 คน จากทั้ง 12หมู่บ้าน ประกอบด้วยกลุ่มผู้นำชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน ตัวแทนเกษตรกร หมู่บ้านละ 2 คน (2) ผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่มจำนวน 50 คนประกอบด้วยผู้นำชุมชน และตัวแทนเกษตรกร (3) เกษตรกรต้นแบบในการดำเนินงานเกษตรอินทรีย์ จำนวน 12 คน และ (4) ทีมวิจัยร่วมภายในชุมชน จำนวน 5 คน ประกอบด้วย ตัวแทนเกษตรกร 3 คน เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรในตำบล 2 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย: ผู้วิจัยได้ใช้การเก็บรวบรวมข้อมูลและการตรวจสอบหรือประเมินยุทธศาสตร์ คือ

2.1 เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง การสนทนากลุ่มแบบบันทึกการสังเกต การบันทึกภาพและเสียงการอภิปรายซักถาม แผนภาพ แสดงความคิดเห็น แผนที่ภาพถ่ายทางอากาศ แผนที่เดินดิน แผนผังทรัพยากรชุมชน ตารางประวัติศาสตร์ชุมชน ปฏิทินฤดูกาล

2.2 การตรวจสอบเครื่องมือ คณะผู้วิจัยได้ทำการศึกษาเอกสารและดำเนินการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย โดยมีขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือแบบสัมภาษณ์ ดังนี้ (1) ศึกษาวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (2) สร้างแบบสัมภาษณ์ในการวิจัยโดยพิจารณาถึงแนวคิดให้ครอบคลุมถึงวัตถุประสงค์ของการศึกษา (3) นำแบบสัมภาษณ์ ให้ผู้ทราบ

คุณวุฒิช่วยตรวจสอบความครบถ้วนถูกต้อง และ (4) ปรับปรุง และแก้ไขแบบสัมภาษณ์ตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ

3. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล การเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย (1) การเก็บรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ ได้แก่ ศึกษาวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องตลอดจนข้อมูลจากสื่ออิเล็กทรอนิกส์ และจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง (2) การเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ ได้แก่ ข้อมูลการศึกษาภาคสนามผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้ (ก) การสำรวจพื้นที่เบื้องต้นเก็บข้อมูลจากการสังเกตซักถามและบันทึกภาพ (ข) การสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างโดยผู้วิจัยประสานงานกับผู้นำชุมชนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเพื่อขอความร่วมมือในการให้ข้อมูลสำหรับการวิจัยโดยมีหนังสือราชการพร้อมแบบสัมภาษณ์ให้แก่ผู้ให้ข้อมูลสำคัญก่อนนัดสัมภาษณ์จำนวน 30 คนการดำเนินการบันทึกข้อมูลและภาพจากการสัมภาษณ์ (ค) การใช้เครื่องมือในการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลการสังเกตซักถามการสนทนา แลกเปลี่ยนเรียนรู้การจัดกิจกรรมกลุ่มการนำเสนอผล และการประเมินผลการเข้าร่วมกิจกรรมการวิจัยโดยใช้เครื่องมือในการระดมความคิดเห็นและสร้างกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ได้แก่ แผนภาพแสดงความคิดเห็น แผนที่ภาพถ่ายทางอากาศ แผนที่เดินดิน แผนผังทรัพยากรชุมชน ตารางประวัติศาสตร์ชุมชน ปฏิทินฤดูกาล เป็นต้น (ง) การศึกษาดูงานพื้นที่ต้นแบบในการทำเกษตรอินทรีย์ (จ) การระดมเชิงปฏิบัติการเพื่อกำหนดรูปแบบการทำเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกรต้นแบบ

4. การวิเคราะห์ข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลผลการสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่มโดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) และสังเคราะห์ข้อมูลจากการดำเนินการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เพื่อสรุปองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยเป็นแนวทางที่เหมาะสมโดยการรวบรวมข้อมูลที่ได้จากการสำรวจ การสัมภาษณ์ การอัดวิดีโอ การบันทึกเสียง และการถ่ายภาพ แล้วนำข้อมูลจากการสำรวจ การสัมภาษณ์ เทปบทสนทนา เนื้อความจากเอกสารภาพถ่าย ดำเนินการจัดแบ่งประเภทของข้อมูลตามวัตถุประสงค์ ทำการวิเคราะห์ข้อมูลและตรวจสอบข้อมูลที่ได้จากแหล่งอื่นๆ ซึ่งมีขั้นตอนในการวิจัยแบ่งออกเป็น 4 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 ระยะเตรียมคน สร้างความร่วมมือ ดังนี้ (1) การสร้างสัมพันธภาพ ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่ไปพูดคุยอย่างไม่เป็นทางการกับชาวบ้านและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับชุมชน ซึ่งใช้การทักทายตามบ้าน แนะนำตนเองและพูดคุยชีวิตความเป็นอยู่ทั่วไป รวมทั้งการเข้าช่วยเหลือกิจกรรมประเพณีต่าง ๆ ของชุมชนที่จัดทำขึ้น (2) การเข้าสู่ชุมชน ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่เพื่อแนะนำตัวเอง ซึ่งแจ้งวัตถุประสงค์โครงการวิจัย ในแนวทางเป็นทางการ เช่น จัดเวทีชุมชนหรือเข้าร่วมเวทีประชุมประจำเดือนของหมู่บ้าน (3) การเตรียมคนเตรียมเครือข่าย ผู้วิจัยได้เตรียมทีมนักวิจัยชาวบ้าน ที่เป็นกลุ่มนำชุมชนทั้งที่เป็นทางการ และไม่เป็นทางการ จำนวน 5 คน โดยเลือกตัวแทนกลุ่มเจ้าชีพ และเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรตำบล (4) การวางแผนการดำเนินงานวิจัยร่วมกันระหว่างนักวิชาการและนักวิจัยชุมชนซึ่งเรียกว่า “ทีมวิจัย” (5) ศึกษาข้อมูลมือสอง เอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง อาทิ วรรณกรรม ตำรา หนังสือ บทความวิชาการ ผลงานวิจัย และสื่อสิ่งพิมพ์ออนไลน์ ฯลฯ ตามกระบวนการ โดยทำการศึกษาค้นคว้าข้อมูล/เอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างละเอียดการรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูล และตรวจสอบข้อมูลที่ได้มาอย่างละเอียด เพื่อนำมาสร้างกรอบในการ

[51]

Citation: ดนยา สงครินทร์ และ ชันชนก ปะวะละ. (2565). การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนแบบมีส่วนร่วมโดยใช้ระบบเกษตรอินทรีย์ในพื้นที่ตำบลหนองฮี อำเภอนางรอง จังหวัดร้อยเอ็ด.

วารสารสหวิทยาการวิจัยและวิชาการ, 2 (3), 45-60.

Songkarin, D., & Pawala, T. (2022). Participatory Community Economic Development using Organic Agriculture in Nong Hee Subdistrict, Nong Hi District, Roi Et Province. Interdisciplinary Academic and Research Journal, 2 (3), 45-60; DOI: <https://doi.org/10.14456/iarj.2022.25>

ดำเนินงาน และ (6) ออกแบบเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลและให้ทีมนักวิจัยทดลองใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ระยะที่ 2 การเก็บรวบรวมข้อมูล ตามวัตถุประสงค์ในข้อที่ 1 และ 2 ได้กำหนดขั้นตอนในการเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้ (1) ศึกษาข้อมูลการส่งเสริมการทำเกษตรอินทรีย์โดยทำการศึกษาเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง อาทิ วรรณกรรม ตำรา หนังสือ บทความวิชาการ ผลงานวิจัย และสื่อสิ่งพิมพ์ออนไลน์ ฯลฯ ตามกระบวนการ โดยทำการศึกษาค้นคว้าข้อมูล/เอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างละเอียดการรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูล และตรวจสอบข้อมูลที่ได้อาจอย่างละเอียด (2) ประชุมทีมวิจัยสร้างความเข้าใจในการเก็บรวบรวมข้อมูล และคัดเลือกกลุ่มเป้าหมายในแต่ละกลุ่มเพื่อเป็นผู้ให้ข้อมูล (3) การเก็บรวบรวมข้อมูล (ก) การเข้าสู่ชุมชน ทีมวิจัยได้ลงพื้นที่เพื่อแนะนำตัวเอง ทำการแจ้งวัตถุประสงค์โครงการวิจัยกับกลุ่มเป้าหมายที่จะให้ข้อมูล (ข) ทำการสำรวจข้อมูลทางกายภาพ ด้านสภาพพื้นที่ทางการเกษตรของชุมชน (ค) เก็บรวบรวมข้อมูลองค์ความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยใช้การสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่ม (ง) นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เนื้อหา (จ) นำข้อมูลที่ได้มาเสนอให้กับชุมชนโดยใช้การจัดเวทีชาวบ้าน เพื่อคืนข้อมูลให้กับชุมชนร่วมกันตรวจสอบ และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นร่วมกัน เพื่อกระตุ้นให้ชุมชนเกิดการมีส่วนร่วม (ฉ) ทีมวิจัยทำการรวบรวมข้อมูลและสรุปผล คือ เป็นขั้นตอนที่ผู้วิจัยและกลุ่มเป้าหมายจะต้องร่วมกันรวบรวมข้อมูลและสรุปผลเพื่อตอบวัตถุประสงค์ในข้อที่ 1 และข้อที่ 2 ร่วมกัน

ระยะที่ 3 การส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ในการทำเกษตรอินทรีย์ โดยมีขั้นตอนการดำเนินงานดังนี้ (1) นำเกษตรกรต้นแบบศึกษาดูงานพื้นที่ต้นแบบในการทำเกษตรอินทรีย์ที่ประสบความสำเร็จในการดำเนินงาน เพื่อสร้างแรงจูงใจ และกระตุ้นให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (2) จัดการประชุมเชิงปฏิบัติการ เพื่อร่วมกันระดมความคิดเห็นและแลกเปลี่ยนความรู้ของเกษตรกรต้นแบบ ในการสร้างรูปแบบการทำเกษตรอินทรีย์ที่เหมาะสมกับพื้นที่ของตนเอง (3) เกษตรกรต้นแบบทดลองนำรูปแบบที่สร้างขึ้นไปปรับใช้ในพื้นที่ตนเอง

ระยะที่ 4 การสรุปผลและถอดบทเรียน มีขั้นตอนการดำเนินงาน ดังนี้ (1) การถอดบทเรียนกับกลุ่มเกษตรกรต้นแบบที่เป็นตัวแทนเข้าร่วมการทดลองใช้ ซึ่งเป็นกระบวนการวิเคราะห์หลังปฏิบัติการเพื่อทำให้เกิดความชัดเจนในประเด็นต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรม/โครงการในการทดลองใช้ เพื่อเป็นการสกัดองค์ความรู้ เทคนิค วิธีการในการนำรูปแบบไปทดลองใช้ของกลุ่มเป้าหมาย และนำมาสังเคราะห์เป็นชุดความรู้ของการดำเนินงานวิจัย (2) การสรุปผลการดำเนินการทดลอง โดยใช้การสนทนากลุ่มโดยกลุ่มเป้าหมายมาร่วมกันประชุมปฏิบัติการเพื่อประเมินและสรุปผลการวิจัยในครั้งนี้ (3) การจัดเวทีประชาคมเพื่อนำเสนอผลการดำเนินงาน เผยแพร่ข้อมูล ให้กับประชาคมในระดับตำบล โดยเชิญประชาชนในเขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลสระบัวและผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชน เช่น ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น นักพัฒนาชุมชน เกษตรอำเภอ เป็นต้น ร่วมรับฟังผลการดำเนินงาน และร่วมแลกเปลี่ยนให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการดำเนินการวิจัย รวมถึงแผนการขับเคลื่อนไปสู่การพัฒนาเป็นนโยบายสาธารณะในการส่งเสริมเกษตรอินทรีย์ เพื่อนำรูปแบบฯ ไปขยายผลในพื้นที่ที่เกี่ยวข้องต่อไป (4) สรุปผลการดำเนินงานวิจัยในรูปแบบของรายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์ และ (5) จัดทำการเผยแพร่ผลงานวิจัย การจัดทำเป็นรูปเล่มเอกสาร/

[52]

Citation: ดนยา สงครินทร์ และ ชัยชนก ปะวะละ. (2565). การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนแบบมีส่วนร่วมโดยใช้ระบบเกษตรอินทรีย์ในพื้นที่ตำบลหนองฮี อำเภอนางรอง จังหวัดร้อยเอ็ด.

วารสารสหวิทยาการวิจัยและวิชาการ, 2 (3), 45-60.

Songkarin, D., & Pawala, T. (2022). Participatory Community Economic Development using Organic Agriculture in Nong Hee Subdistrict, Nong Hi District, Roi Et Province. Interdisciplinary Academic and Research Journal, 2 (3), 45-60; DOI: <https://doi.org/10.14456/iarj.2022.25>

คู่มือ/CD แล้วนำไปมอบให้กลุ่มเป้าหมายหรือชุมชน เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ต่อไป ตลอดจนผู้วิจัยและคณะ ก็จะได้นำผลการวิจัยที่ได้ไปนำเสนอผลงานและตีพิมพ์ในวารสารระดับชาติหรือนานาชาติต่อไป

ผลการวิจัย

การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนแบบมีส่วนร่วมโดยใช้ระบบเกษตรอินทรีย์ในพื้นที่ ศึกษาองค์ความรู้การทำเกษตรจากเกษตรกรในพื้นที่ ขยายผลไปยังเกษตรกรเป้าหมาย พัฒนาเศรษฐกิจชุมชนแบบมีส่วนร่วมในการทำเกษตรอินทรีย์ให้กับเกษตรกรในพื้นที่ พบว่า

1) เกษตรกรมีความรู้ความชำนาญในกระบวนการผลิตสูง เนื่องจากได้รับการฝึกอบรมและเรียนรู้จากหลายรุ่นของอาชีพและเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ทางการเกษตรทั้งในและนอกชุมชนตลอดจนการอบรม จากหน่วยงานภาครัฐและเอกชน เช่น กรมวิชาการเกษตร เป็นต้น

2) เกษตรกรบางส่วนได้เรียนรู้การปรับเปลี่ยนวิธีการผลิตเพื่อลดต้นทุนและแก้ไขปัญหาการผลิต เช่น การหมักชีวภาพ การคัดเลือกและการเก็บรักษาเมล็ดพันธุ์ เป็นต้น

3) เกษตรกรและประชาชนส่วนใหญ่ให้ความสนใจและตื่นตัวในการผลิตและบริโภคสินค้าเกษตรอินทรีย์เป็นอย่างมาก เนื่องจากพวกเขาตระหนักถึงความสำคัญของปัญหาคุณภาพผลผลิต สุขภาพ และสิ่งแวดล้อม แต่ยังคงขาดความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์ตามลำดับ หลักวิชาการในการเข้าสู่การรับรองมาตรฐาน รวมถึงความจำเป็นในการเรียนรู้การนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้และผู้ฝึกสอนในกระบวนการผลิต ระบบการจัดการฟาร์ม และกลไกการตลาดเพื่อรองรับการผลิต

นอกจากนี้ ยังพบว่าระบบการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ของประเทศไทยมีหลายรูปแบบและหลายหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนที่รับผิดชอบในการสรุปแบบตามกฎเกษตรอินทรีย์และการยอมรับในการจำหน่ายผลผลิต ดังนี้

- 1) การรับรองกันเองโดยกลุ่ม เช่น ระบบเกษตรไร้สารพิษของชุมชนปทุมโศก เป็นต้น
- 2) การรับรองโดยชุมชนภายใต้การหนุนเสริมจากองค์การทางวิชาการนอก เช่น ระบบการรับรองแบบมีส่วนร่วม (PGS : Participatory Guarantee System)
- 3) การรับรองโดยหน่วยงานภาครัฐคือกรมวิชาการเกษตรกระทรวงเกษตรและสหกรณ์และการรับรองโดยหน่วยงานจากต่างประเทศตามระบบสากล เช่น IFOAM เป็นต้น
- 4) เกษตรกรในหลายพื้นที่ได้รวบรวมและสร้างเครือข่ายระหว่างกลุ่มเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์ และปัจจัยการผลิต เช่น เมล็ดพันธุ์ ชีววิทยา เป็นต้น
- 5) เกษตรกรต้องพัฒนาการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ด้วยตัวเองแบบกลุ่มภายใต้การสนับสนุนทางเทคนิคที่ถูกต้อง จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อจำหน่ายและสร้างความเชื่อมั่นให้กับผู้บริโภคในชุมชน

แนวทางขับเคลื่อนเกษตรอินทรีย์ องค์ความรู้เกี่ยวกับการปลูกผักอินทรีย์ตามมาตรฐานวิชาการ เป็นเรื่องที่เกษตรกรต้องมีความรู้ที่ถูกต้องและมีความเข้าใจในแนวทางปฏิบัติที่ถูกต้องชัดเจน นำไปสู่ความมั่นคงทางอาหารและความปลอดภัยสำหรับตนเอง ครอบครัว ชุมชน และประเทศต่าง ๆ ได้ค้นพบแนวทางที่สำคัญ นั่นคือ การสร้างการมีส่วนร่วมของพันธมิตรด้านการพัฒนา ซึ่งเป็นแนวทางสำคัญที่สามารถขับเคลื่อนการทำงานอย่างยั่งยืนในระดับชุมชน หน้าแรก/เกษตรกร กรมวิชาการเกษตร องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นทุกระดับ มหาวิทยาลัยที่ให้การสอนและการเรียนรู้เกี่ยวกับการเกษตรโดยพิจารณาจากห่วงโซ่อุปทานการผลิตเกษตรอินทรีย์ทั้งหมด สามารถสรุปแนวทางการขับเคลื่อนเกษตรอินทรีย์ดังนี้

1. ปัจจัยการผลิต

1.1 ส่งเสริมและสนับสนุนการบูรณาการและสร้างเครือข่ายการผลิต การแปรรูป การตลาดทุกระดับ เพื่อสร้างความแข็งแกร่งให้กับเครือข่ายทั้งเก่าและใหม่

1.2 ส่งเสริมการแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ และที่สำคัญ เพื่อแลกเปลี่ยนปัจจัยการผลิต เช่น เมล็ดพันธุ์อินทรีย์ ตลอดจนสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการผลิตเกษตรอินทรีย์

2. การผลิตและการจัดการ

2.1 สนับสนุนการวิจัยและพัฒนาองค์ความรู้เกี่ยวกับกระบวนการผลิตเกษตรอินทรีย์เพื่อการบริโภคในครัวเรือนและชุมชน กระบวนการทำเกษตรอินทรีย์เชิงพาณิชย์เพื่อจำหน่ายและส่งออกให้กับเกษตรกรและผู้สนใจ

2.2 ควรศึกษาการพัฒนารูปแบบการรับรองเกษตรปลอดภัยและเกษตรอินทรีย์ (กระบวนการผลิตและกระบวนการผลิตผลิตภัณฑ์) ในระดับชุมชน เพื่อรับรองผลผลิตทางการเกษตรที่บริโภคภายในชุมชน

2.3 จัดตั้งองค์กรกลางเป็นองค์กรหลักในการส่งเสริมเกษตรอินทรีย์พร้อมทั้งพัฒนาหมู่บ้านต้นแบบเกษตรอินทรีย์หรือศูนย์การเรียนรู้ในชุมชนที่มีฐานการเรียนรู้ที่ครอบคลุมให้เกษตรกรทั่วไปได้ศึกษาในเชิงปฏิบัติ

2.4 พัฒนาระบบฐานข้อมูลเพื่อให้ข้อมูลและให้คำปรึกษาเกี่ยวกับขั้นตอนการปลูก การขอใบรับรอง และการตลาดผักอินทรีย์และอินทรีย์แก่ผู้ที่ได้รับการอบรมและสนใจเกษตรกร

3. นวัตกรรมและเทคโนโลยีการผลิต

3.1 การวิจัยและพัฒนาอุปกรณ์ประหยัดแรงงานเพิ่มเติม ภายใต้ความร่วมมือกับภาคการผลิต เน้นย้ำความเหมาะสมของผลผลิตทางการเกษตรและประสิทธิภาพของความปลอดภัยและสิ่งแวดล้อม อาทิ รถไถพรวนขนาดเล็ก ระบบชลประทานแบบประหยัด แนวกันชนที่มีประสิทธิภาพ เป็นต้น

3.2 กำหนดนโยบายส่งเสริมการทำเกษตรอินทรีย์อย่างจริงจังและจัดสรรงบประมาณสนับสนุนอุปกรณ์แรงงานที่จำเป็นของเกษตรกร เนื่องจากเครื่องมือแรงงานบางประเภทมีราคาสูง

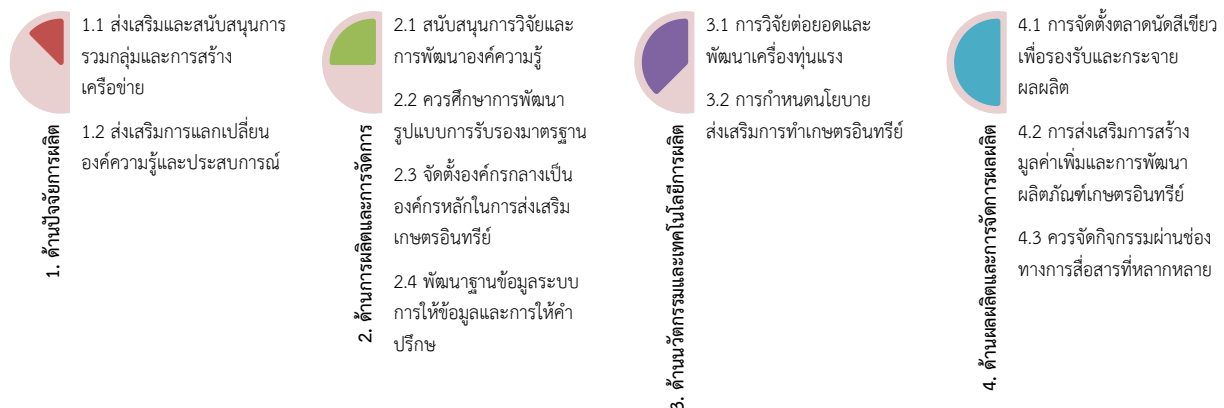
4. ผลผลิตและการจัดการผลผลิต

4.1 การจัดตั้งตลาดนัดสีเขียวเพื่อรองรับและกระจายผลผลิตจากเกษตรกรสู่ผู้บริโภคโดยใช้หน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนเป็นฐานเช่นมหาวิทยาลัยว่าการอำเภอบริษัทห้างร้านต่างๆ เนื่องจากเป็นหน่วยงานที่มี

ศักยภาพและความพร้อมทั้งด้านสถานที่ที่กว้างขวางมีการวางระบบการจราจรที่ดีมีการอำนวยความสะดวกพร้อมตลอดจนมีกลุ่มลูกค้าที่ชัดเจน คือ บุคลากรของหน่วยงานที่มีกำลังซื้อและมีความสนใจเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพสูง

4.2 การส่งเสริมการสร้างมูลค่าเพิ่มและการพัฒนาผลิตภัณฑ์เกษตรอินทรีย์ผ่านการอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการแปรรูปผลิตภัณฑ์เกษตรอินทรีย์ ให้อยู่ในรูปแบบที่บริโภคง่ายและมีการออกแบบบรรจุภัณฑ์ที่สวยงามภายใต้แนวคิดทางการตลาด 4P ได้แก่ product คือ สินค้าหรือบริการที่เราจะเสนอให้กับลูกค้า price คือ ราคาที่สมเหตุสมผล place คือ วิธีการนำสินค้าไปสู่มือของลูกค้า promotion คือ การทำกิจกรรมต่างๆ เพื่อบอกลูกค้าถึงลักษณะสินค้า

4.3 ควรจัดกิจกรรมผ่านช่องทางการสื่อสารที่หลากหลายเพื่อเสริมสร้างความรู้ทัศนคติที่ดีและถูกต้องต่อการบริโภคผลผลิตและผลิตภัณฑ์เกษตรอินทรีย์แก่ประชาชนทั่วไป

แผนภาพที่ 2 แนวทางแนวทางการขับเคลื่อนเกษตรอินทรีย์

อภิปรายผลการวิจัย

องค์ความรู้เกี่ยวกับการปลูกผักออร์แกนิกตามมาตรฐานวิชาการ เป็นเรื่องที่เกษตรกรต้องมีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง จึงมีแนวปฏิบัติที่ถูกต้อง นำไปสู่ความมั่นคงทางอาหารสำหรับตนเอง ครอบครัว และชุมชน และประเทศชาติพบว่าแนวทางที่สำคัญคือการสร้างการมีส่วนร่วมของพันธมิตรด้านการพัฒนาซึ่งเป็นแนวทางสำคัญที่สามารถขับเคลื่อนการทำงานอย่างยั่งยืนในระดับชุมชนโดยหน่วยงานชั้นนำ เช่น ชาวบ้าน/เกษตรกร กรมวิชาการเกษตร องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั้งหมด ระดับมหาวิทยาลัยที่จัดการเรียนการสอนด้านการเกษตร สอดคล้องกับการศึกษาของ การศึกษาของ Srisuantang, S., Traimongkolkul, P., & Pakpitcharean, A. (2011) เรื่องการพัฒนารูปแบบการเชื่อมต่อองค์ความรู้ในเส้นทางสินค้าข้าวจังหวัดนครปฐมพบว่ารูปแบบภาคีการพัฒนานำไปสู่การพัฒนาการผลิตข้าวตามห่วงโซ่

[55]

Citation: ดนยา สงครินทร์ และ ชันชนก ปะวะละ. (2565). การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนแบบมีส่วนร่วมโดยใช้ระบบเกษตรอินทรีย์ในพื้นที่ตำบลหนองฮี อำเภอนางรอง จังหวัดร้อยเอ็ด.

วารสารสหวิทยาการวิจัยและวิชาการ, 2 (3), 45-60.

Songkarin, D., & Pawala, T. (2022). Participatory Community Economic Development using Organic Agriculture in Nong Hee Subdistrict, Nong Hi District,

Roi Et Province. Interdisciplinary Academic and Research Journal, 2 (3), 45-60; DOI: <https://doi.org/10.14456/iarj.2022.25>

อุปทานได้อย่างยั่งยืน เช่นเดียวกับ Raksachart, S. (2002) เรื่องความมั่นคงทางอาหารของคนชายขอบ : รูปแบบการบริโภคและแหล่งที่มาของอาหารของครัวเรือนกะเหรี่ยง ภาคตะวันตกประเทศไทยพบว่า การให้ชาวบ้านร่วมสร้างแบบแผน การสร้างความมั่นคงด้านอาหารด้วยตนเองทำให้เกิดความเข้าใจต่อประเด็นความมั่นคงทางอาหารได้ดีขึ้น สอดคล้องกับ Jai-aree, A. (2016: 111-136) เรื่อง กระบวนการมีส่วนร่วมพหุภาคีเพื่อการจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน : กรณีศึกษาการจัดการป่าชุมชนบ้านพุเตย จังหวัดกาญจนบุรี พบว่า การส่งเสริมให้ทุกภาคส่วนในสังคมมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนจะนำไปสู่ความยั่งยืนในการพัฒนา และเช่นเดียวกับกับ Jai-aree, A. (2018) พบว่าการมีส่วนร่วมของพันธมิตรด้านการพัฒนาสามารถขับเคลื่อนการทำงานอย่างยั่งยืนในระดับชุมชนได้ พันธมิตรชั้นนำ ได้แก่ ชาวบ้าน/เกษตรกร กรมวิชาการเกษตร องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทุกระดับ มหาวิทยาลัยที่จัดการศึกษา สอนการเกษตรโดยการทำการเกษตรอินทรีย์ตลอดห่วงโซ่อุปทานการผลิตใน 4 ด้าน ได้แก่ ปัจจัยการผลิต การผลิตและการจัดการ นวัตกรรมและเทคโนโลยีการผลิต ผลผลิต และการจัดการ

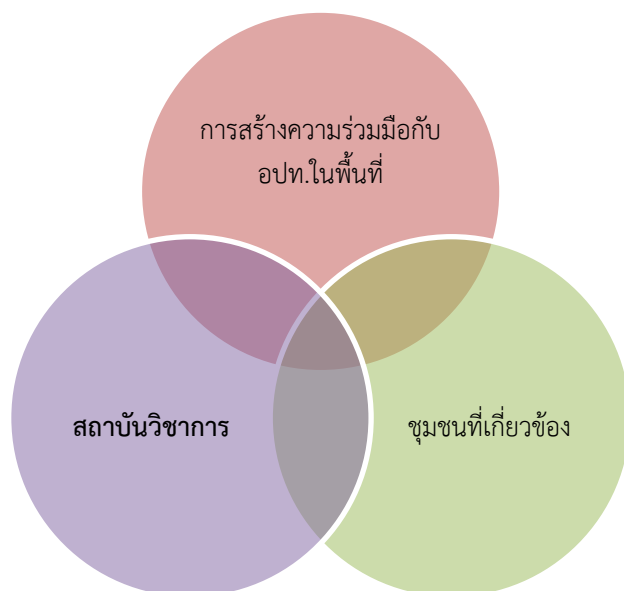
สำหรับแนวทางขับเคลื่อนการเกษตรอินทรีย์จากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องประกอบด้วยนักวิชาการเกษตร ประชาชนชาวบ้านด้านการเกษตร และบุคลากรจากมหาวิทยาลัยที่ทำงานส่งเสริมเกษตรอินทรีย์ในระดับชุมชนมาอย่างต่อเนื่อง ดังกล่าวสอดคล้องกับ Panjamlong, S. (2011) พบว่าการสร้าง “ความรู้” ในการจัดการตนเองของชุมชนอาหาร การพัฒนาวิธีการทำการเกษตรแบบยั่งยืน และการเปลี่ยนแปลงวิธีการผลิต ตลอดจนนำไปสู่การขับเคลื่อนนโยบายร่วมกับผู้ผลิตเครือข่ายต่างๆ ประเทศไทยได้สร้างกระบวนการเรียนรู้และเป็นรูปธรรมในการแก้ปัญหาของชุมชนเกษตรกรรมในท้องถิ่น โดยมีกลุ่มที่เกี่ยวข้องหลายกลุ่ม เช่น เกษตรกรผู้ผลิตที่เป็นทั้งนักวิจัยและกลุ่มเป้าหมายและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอื่นๆ เช่น หน่วยงานราชการ เอ็นจีโอ โดยตรงต่อผู้บริโภคสินค้าเกษตร ซึ่งเป็นไปตามยุทธศาสตร์การพัฒนาเกษตรอินทรีย์แห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2558-2564) ของ Office of Agricultural Economics, Ministry of Agriculture and Cooperatives (2015) ได้กำหนดยุทธศาสตร์ 4 ประการ ได้แก่ 1) การจัดการความรู้และนวัตกรรม 2) พัฒนาเกษตรอินทรีย์ตลอดห่วงโซ่อุปทาน 3) เสริมสร้างมาตรฐานการตลาดและเกษตรอินทรีย์ของประเทศไทย และ 4) รวมเกษตรอินทรีย์ของไทย นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับการศึกษาเชิงพื้นที่กับกระบวนการวิจัยในท้องถิ่นและการเสริมสร้างความมั่นคงด้านอาหารของชุมชน

บทบาทขององค์กรหลักของความร่วมมือ

อปท. ในการสร้างความร่วมมือกับ อปท.ในพื้นที่ คือ องค์กรบริหารส่วนตำบลหนองฮีได้รับความร่วมมือในการหาประเด็นในการวิจัย และร่วมกันพัฒนาโจทย์ โดยมีเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องให้ความร่วมมือในการหนุนเสริมเป็นทีมวิชาการในพื้นที่

ชุมชน ชุมชนที่เกี่ยวข้อง คือ ชุมชนบ้านกุดรัง ผู้นำชุมชน และชาวบ้านในชุมชนให้ความร่วมมือกับการให้ข้อมูล รวมถึงสมาชิกกลุ่มผู้ผลิตกล้วย เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาโจทย์วิจัย และร่วมกระบวนการวิจัยในการค้นหาข้อมูลเป็นอย่างดี

สถาบันวิชาการ สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม ให้การสนับสนุนในเรื่องของการพัฒนาศักยภาพบุคลากร การหนุนเสริมข้อมูลด้านต่างๆ และนักวิชาการในทีมช่วยกันระดมความคิดเห็นและแลกเปลี่ยนวิธีการ เทคนิค รวมถึงปัญหา อุปสรรคในการทำวิจัย

แผนภาพที่ 3 บทบาทขององค์กรหลักของความร่วมมือ

การสังเคราะห์องค์ความรู้และนวัตกรรม

1. ที่ตั้งหรือสถานที่ของ Research LAB ในชุมชน (ชุมชน/หมู่บ้าน) และการเชื่อมต่อกับทาง Research LAB เช่น กลุ่ม/LINE/Mail/โทรศัพท์/ผู้ประสานงานกลาง

1.1 ที่ตั้งหรือสถานที่ของ ตำบลหนองฮี อำเภอหนองฮี จังหวัดร้อยเอ็ด

1.2 องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย พบว่า รูปแบบกระบวนการเรียนรู้ที่เกิดจากการเรียนรู้ของเกษตรกร ในการทำเกษตรอินทรีย์ จากการศึกษากระบวนการเรียนรู้ของเกษตรกรทำให้เกิดรูปแบบการเรียนรู้

2. Research LAB จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง

เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการวิจัยในครั้งนี้เกิดการ รับรู้ เห็นคุณค่าและเข้าใจซึ่งกันและกันจะเห็นได้จากขั้นเข้าใจสถานการณ์ที่เป็นจริง (Appreciation) พบว่าเกษตรกรให้ความสนใจและแบ่งปันความคิดเห็นอย่างจริงจัง บางคนสามารถแบ่งปันประสบการณ์ให้สมาชิกได้เรียนรู้และเพิ่มรายละเอียดให้กันและกัน โดยตระหนักว่ามันเป็นบรรยากาศของการเพิ่มคุณค่าในการระดมสมองของกลุ่มเกษตรกรในขณะที่นักวิจัยนำไปสู่การกำหนดเป้าหมายและสร้างวิสัยทัศน์ร่วมกัน เกษตรกรได้แสดงวิธีการลดการใช้สารเคมีทางการเกษตร ซึ่งทุกคนมีโอกาสเท่าเทียมกันในการแสดงออก ครั้งนี้ควรสร้างความตระหนักรู้ของเกษตรกร ชื่นชม และเข้าใจ อันจะเป็นการสร้างพลังให้กลุ่มในการแก้ปัญหาด้วย

[57]

Citation: ดนยา สงครินทร์ และ ชันยชนก ปะวะละ. (2565). การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนแบบมีส่วนร่วมโดยใช้ระบบเกษตรอินทรีย์ในพื้นที่ตำบลหนองฮี อำเภอหนองฮี จังหวัดร้อยเอ็ด.

วารสารสหวิทยาการวิจัยและวิชาการ, 2 (3), 45-60.

Songkarin, D., & Pawala, T. (2022). Participatory Community Economic Development using Organic Agriculture in Nong Hee Subdistrict, Nong Hi District, Roi Et Province. Interdisciplinary Academic and Research Journal, 2 (3), 45-60; DOI: <https://doi.org/10.14456/iarj.2022.25>

ความเป็นพันธมิตรสัมพันธ์มหาวิทยาลัยกับสังคม (University Engagement)

1. ร่วมคิดร่วมทำแบบหุ้นส่วน (Partnership) : นักวิจัย มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม อปท. ศจค. คนในชุมชน และผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย มีส่วนร่วมในการออกแบบและขับเคลื่อนงานวิจัย เพื่อนำองค์ความรู้จากการวิจัยไปพัฒนาต่อยอดด้านเศรษฐกิจของชุมชน
2. เกิดประโยชน์ร่วมกันแก่ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย (Mutual benefit) : มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม ได้รับประโยชน์ ในการนำองค์ความรู้จากงานวิจัยภายใต้บริบทของชุมชนไปใช้ในการพัฒนาการจัดการเรียนการสอน ชุมชน และ อปท. เกิดการพัฒนาต่อยอดในด้านเศรษฐกิจชุมชน
3. มีการใช้ความรู้และเกิดการเรียนรู้ร่วมกัน (Scholarship) : นักวิจัยร่วมกับชุมชนนำหลักการทำงานแบบมีส่วนร่วมมาใช้ในการทำงานวิจัยเชิงพื้นที่ เพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้ชุมชนเกิดความตระหนักถึงปัญหา และทบทวนศักยภาพ และทุนทางสังคมที่มีอยู่ในชุมชน พร้อมนำออกมาใช้เพื่อขับเคลื่อนงานวิจัยและพัฒนาต่อยอดในทางด้านเศรษฐกิจ โดยมี อปท. เป็นส่วนหนึ่งในการเรียนรู้และเข้าใจปัญหาของชุมชน
4. เกิดผลกระทบต่อสังคมที่ประเมินได้ (Social impact) ผลกระทบที่เกิดกับชุมชน สังคม สามารถการประเมินเพื่อวัดผลกระทบการเปลี่ยนแปลง ผู้วิจัยใช้การวัดการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ

แผนภาพที่ 4 ความเป็นพันธมิตรสัมพันธ์มหาวิทยาลัยกับสังคม

ข้อเสนอแนะ

การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนแบบมีส่วนร่วมโดยใช้ระบบเกษตรอินทรีย์ในพื้นที่ตำบลหนองฮี อำเภอนองฮี จังหวัดร้อยเอ็ดในพื้นที่วิจัยและพื้นที่อื่น ๆ เพื่อพัฒนาศักยภาพของชุมชน ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะต่อเกษตรกรผู้ผลิตเกษตรอินทรีย์ จากผลการวิจัยพบว่าเกษตรกรมีความรู้และทักษะด้านการเกษตรที่ดี แต่ยังขาดความรู้ด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยีการผลิต การวางแผนการจัดการผลิตภัณฑ์และการตลาด

พัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะการนำความรู้ เทคนิค นวัตกรรม เทคโนโลยี และวิทยาศาสตร์สมัยใหม่มาใช้ในการผลิตที่มีคุณภาพที่ตรงตามความต้องการของผู้บริโภคและตลาดตลอดจนการเรียนรู้การใช้โซเชียลมีเดียเพื่อการประชาสัมพันธ์และการจัดจำหน่ายสินค้าตลอดจนความต้องการกลุ่ม และสร้างเครือข่ายทั้งในชุมชนนอกชุมชนทั้งในประเทศและต่างประเทศเพื่อเป็นช่องทางในการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารระหว่างกัน

2. ข้อเสนอแนะต่อชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จากผลการวิจัยพบว่าควรมีการพัฒนาต้นแบบการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ปลอดภัยในระดับชุมชน ดังนั้นหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องในการรับรองเกษตรอินทรีย์ควรทำงานร่วมกับชุมชนและพันธมิตรด้านการพัฒนาที่เกี่ยวข้องเพื่อส่งเสริมการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์หรือเกษตรปลอดภัยชุมชนด้วยวิธีการที่เข้าใจง่ายและปฏิบัติตามง่ายสอดคล้องกับมาตรฐานของ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ตลอดจนการรับรองมาตรฐานดังกล่าวจะต้องเหมาะสมกับบริบทของแต่ละพื้นที่ชุมชนจนนำไปสู่การผลักดันนโยบายระดับชุมชนให้เป็นชุมชนนวัตกรรมความปลอดภัยด้านอาหาร

เอกสารอ้างอิง

คณะกรรมการพัฒนาเกษตรอินทรีย์แห่งชาติ. (2551). *แผนยุทธศาสตร์ การพัฒนาเกษตรอินทรีย์แห่ง 2551 – 2554*.

กรุงเทพฯ : กรุงเทพฯ คณะกรรมการพัฒนาเกษตรอินทรีย์แห่งชาติ.

นนทกานต์ จันทออ่อน. (2557). *ความมั่นคงทางอาหารของประเทศไทย. บทความวิชาการ สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา*. [Online] สืบค้นจาก http://library.senate.go.th/document/Ext7091/7091777_0002.PDF

มูลนิธิเกษตรกรรมยั่งยืน. (2554). *ตัวชี้วัดความมั่นคงทางอาหารในระดับชุมชน*. รายงานการวิจัยสำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ (สช.).

วิฑูรย์ เลี่ยนจำรูญ, (2547). *เกษตรกรรมยั่งยืน : วิถีเกษตรกรรมเพื่อความเป็นไท*. นนทบุรี : มูลนิธิเกษตรกรรมยั่งยืน (ประเทศไทย).

Jai-aree, A. (2016). A multi-party participatory process for sustainable environmental management: a case study of Ban Pu-Tei Community Forest Management, Kanchanaburi Province. *Silpakorn University Journal*, 36 (1), 111-136.

Jai-aree, A. (2018). Guidelines to promote organic agriculture to food security and safety for community: a reflection from the operating sector. *Silpakorn University Journal*, 38 (5), 1-17

Office of Agricultural Economics, Ministry of Agriculture and Cooperatives (2015). *Agricultural statistics of Thailand 2014*. Bangkok: Buddhasat Printing Press.

Panjamlong, S. (2011). *Research for the local and the strengthening of food security in the community*. Bangkok: The Thailand Research Fund (TRF).

-
- Raksachart, S. (2002). *Food Security of Marginalized People: Consumption Patterns and Source of Food Selected Households in a Karen Community, Western Thailand*. Master of Science Thesis: Chiang Mai University
- Srisuantang, S., Traimongkolkul, P., & Pakpitcharean, A. (2011). *The study of human resource development guidelines for agricultural occupation*. Bangkok: The Thailand Research Fund (TRF).